

ČÍNSKÉ UZLY

I V A C Z Y Ž O V Á

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umisťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

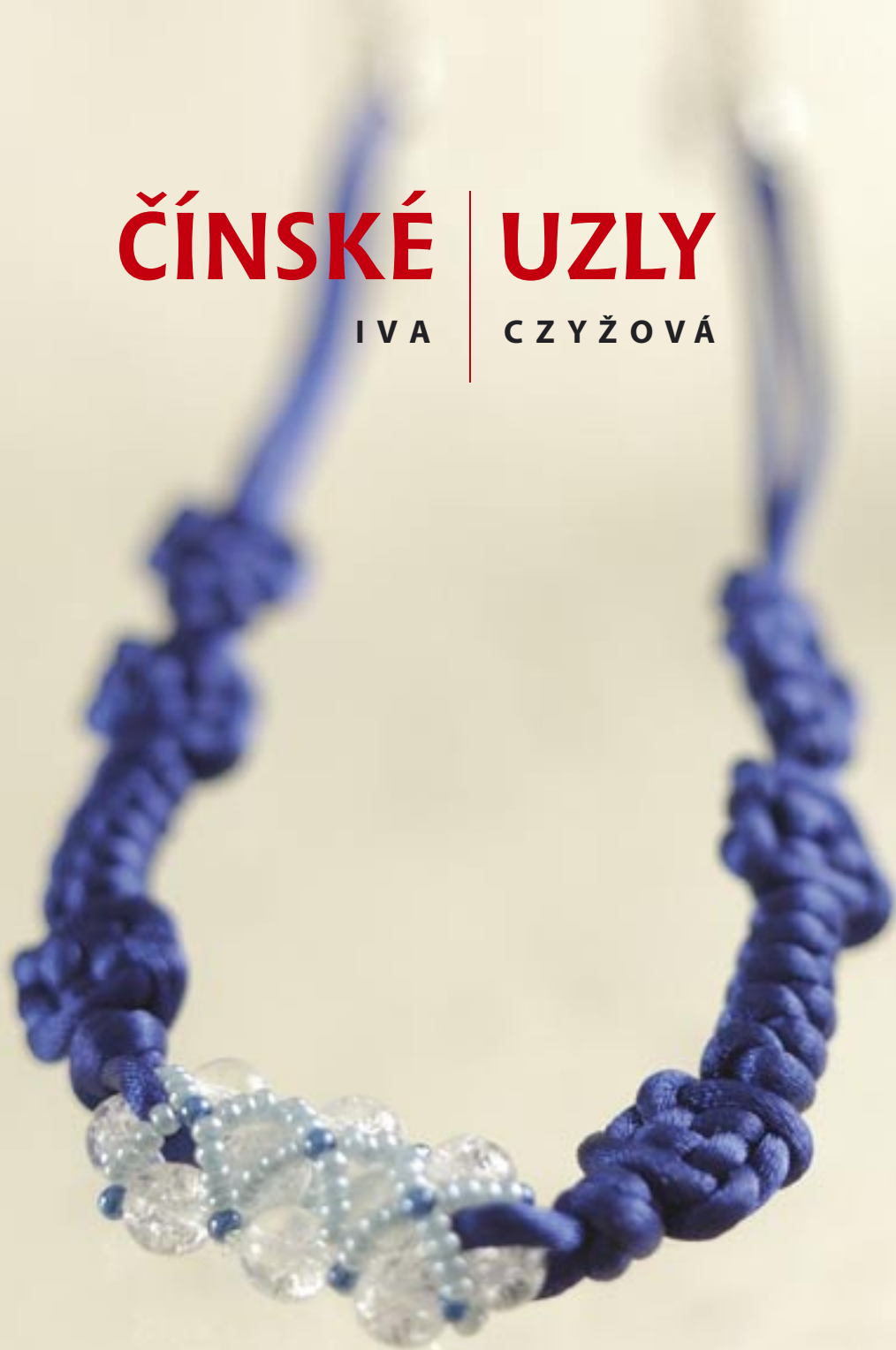

Copyright © Grada Publishing, a.s.

ČÍNSKÉ | UZLY

IVA

CZYŻOVÁ

Čínské uzly

Iva Czyžová

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 220 386 401, fax: +420 220 386 400
jako svou 3565. publikaci

Odpovědná redaktorka Jana Minářová
Sazba a grafická úprava Kamila Boubínová
Fotografie na obálce Ondřej Soukup
Fotografie v knize Ing. Martin Mráz
Návrh grafické úpravy a obálky Zuzana Brečanová

Počet stran 112
První vydání, Praha 2009
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.
Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© Grada Publishing, a.s., 2009
Cover Design © Zuzana Brečanová 2009
*Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami
nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.*

ISBN 978-80-247-2634-2 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-6930-1 (elektronická verze ve formátu)
© Grada Publishing, a.s. 2011

úvod	6
historie	8
materiál	12
pomůcky	15
vázání uzlů	18
~ základní uzly	20
~ ozdobné uzly	44
~ složené vazby	54
náměty na užití	60
~ náušnice	60
~ přáníčka	68
~ sezónní dekorace	70
~ záložka do knihy	72
~ zvonkohra	74
~ balení dárků	76
~ spony do vlasů	80
~ závěsy	83
~ náhrdelníky	87
~ náramky	102
~ přívěsky	104
závěr	112

Uzly jako takové provázejí lidstvo od nepaměti. Stejně věrným průvodcem je člověku zvláštní, specifický lidská touha, vkládat do věcí zpočátku výhradně užitkových něco navíc, ať už z důvodu vyjádření originality svého tvůrce, nebo z potřeby estetického zážitku. Protože převážná část uzlů sloužila našim prapředkům ve většině kultur ke stejným technickým účelům, vyvinuly se nezávisle na sobě i ve velmi vzdálených regionech některé podobné uzly. Jiné jsou však naprosto jedinečné a okamžitě na sebe prozradí svůj původ.

Dekoratивní uzlovací techniky jsou technikami předtkalcovskými a postupně se mezi nimi vyhranily různé obory. Všeobecně známé je drhání (dnes najdete spíše pod mezinárodním názvem macramé) a síťování, méně běžné v povědomí lidí jsou např. frivolitky. Důkazem nadčasovosti na materiál nenáročných, cenově dostupných dekorací z uzlů, jsou i opakující se vlny obliby různých forem uzlování.

Velkou výhodou dnešního světa, kterou máme proti generacím předchozím, je velmi snadný a rychlý přístup k informacím. Není problém dát se na internetu „do řeči“ s člověkem, který sdílí vašeho koníčka a sedí někde na druhé straně planety. Touto cestou je i evropský přístup k dekorativním uzlům obohacován množstvím technik, zejména těmi čerpajícími z Orientu.

Nevýhodou je, že každý národ si vytvořil pro své umění vlastní terminologii a také přebírání technik se zpočátku dělo živelně a na terminologii se nedbalo, takže se vžily nejednotné názvy. Dnes již není síly, která by celosvětově všechny dostupné informace utřídila a sjednotila, takže občas najdete jeden uzel pod třemi či čtyřmi souběžně platnými jmény.

Pokud je mi známý český název uzlu, používám jako hlavní název ten v našich podmínkách nejběžněji užívaný; pokud český název dosud nebyl pro uzel stanoven, vycházím z anglické terminologie. U všech uzlů jsou tyto termíny uvedeny v závorce, usnadní to vaše případné hledání dalších informací na internetu či v dostupné literatuře.

Publikace, kterou jste právě otevřeli, si nedělá ambice konkurovat svým obsahem sinologům. Je míněna jako inspirace a základní seznámení s půvabným orientálním uměleckým řemeslem. Obsahuje zběžný nástin historie, návody k vázání, stručné významové výklady jednotlivých uzlů, přizpůsobené reáliím evropského kulturního prostředí a náměty, jak tento typ uzlů využít.

Jako u folklóru mnoha jiných národů došlo i u Číňanů k posunu jejich lidové tradice. Vývoj se rozdělil na větev konzervativní, která obsahuje i původní symbolický rozměr ve veškeré složitosti čínského vidění světa a moderní větev. Ta je tak říkajíc spíše „na motivy“ a využívá uzlů zejména pro jejich dekorativnost – touto cestou se budeme ve vši úctě k tradici ubírat i my.

Ještě mi dovoluťe krátce poděkovat. Nejprve mému manželovi Radimovi, bez jehož podpory bych se nikdy nemohla věnovat tomu, co dělám a vy byste nečetli tuto knihu, za fotografie pak děkuji Martinovi Mrázovi. Stylové keramické doplňky poskytla keramika Iva Flídrová a korálky dodal obchod Na spirále.

Vaše Iva Czyžová

Nejstarší uzly

Nejstarší historie uzlů je poměrně těžko systematicky zdokumentovatelná, protože se pracuje s materiály, které snadno podléhají zkáze a dochovávají se spíše nepřímé důkazy jejich existence. Z archeologických nálezů je možné odvodit, že člověka uzly provázeli minimálně 300 000 let – s trochou nadsázky lze říci, že od dob, kdy potřeboval na nějakou tu ulomenou větev připevnit zvířecí šlachou první pazourek. Nejstarší konkrétní dochované uzly jsou staré kolem 10 000 let a jedná se o různé zbytky rybářských sítí, amuletů a jiných předmětů denní potřeby. Nelze dnes říci, který z uzlů je ten první a nejstarší, ani který národ si může přičíst vynález uzlu jako svůj vklad do rozvoje lidské civilizace. Mezi prvními uzly dokážeme na celém světě identifikovat očko, poutko, ambulanční spojku a tkalcovský uzel. Nejstaršími vázacími materiály byla různá rostlinná vlákna, vlákna zvířecí srsti nebo kožené řemínky.

Postupem času se lidé v užívání uzlů zdokonalovali. Uzly se začaly dělit podle způsobu svého užití. Nejširší skupinou jsou uzly technické, které byly užívány k uvazování domácích zvířat nebo upevňování předmětů a výrobě pracovních pomůcek a časem se mezi nimi vyčlenily celé specializované skupiny, např. uzly rybářské, námořnické, horolezecké atd. Mnohé národy užívaly uzlů k zaznamenávání zpráv – zřejmě nejznámější formou je incké uzlové písmo kipu (Peru, Jižní Amerika). Předchůdcem současných dekorativních uzlovacích technik byly jednoznačně uzly, které se začaly užívat jako součást oděvů k jejich upevňování a zapínání. Lidé velmi rychle zjistili, že s jejich pomocí lze vyjádřit či zviditelnit přání, schopnosti, úspěchy nebo společenské či vojenské postavení.

Čínské dekorativní uzly

Nikde jinde se umění vázání dekorativních uzlů nevyvinulo do takové dokonalosti jako v císařské Číně. V čínštině slovo „uzel“ a slovo „šťěstí, štěstěna“ mají tu samou výslovnost, proto jsou čínské uzly tak často zprostředkovateli dobrých přání a proto dosáhly takové obliby. Dalším faktorem nesmírného rozmachu uzlování v Číně je bezesporu jeho dostupnost pro široké vrstvy obyvatelstva.

Nejstaršími dochovanými památkami, které zobrazují čínské uzly, jsou například bronzové nádoby a zrcadla z období asi 300 let před Kristem. Dalším zdrojem informací jsou také malby na hedvábí z přelomu tisíciletí nebo buddhistické vyřezávané sochy a plastiky ze 3.–5. století našeho letopočtu. O uzlech se zmiňují také literární díla, poezie nebo dochované soukromé dopisy.

Svůj největší rozvoj zaznamenaly uzly v období vlády dynastií Tang a Song (960–1229 n. l.) a vrcholu popularity dosáhly v období vlády dynastií Ming a Quing (1368–1911 n. l.), kdy se definitivně povznesly z lidové techniky prostých vrstev na ceněné umělecké řemeslo. Umění vázání uzlů se předávalo z generace na generaci. Uzly vytvořily neodmyslitelnou součást vybavení každé domácnosti. V tomto období existovalo kolem jednoho sta vzorů uzlů. Dekorovaly vojenskou zbroj i selské kabátce, lorňony, vějíře, pečeti, zrcátka, konce slunečníků stejně tak jako sedátka či dámské účesy, zavazadla i konvičky na čaj; stěny paláců i venkovských usedlostí.

✿ upomínkové předměty pro neznalé turisty z prodejny rychlého občerstvení – i tak může dopadnout komerční verze tisícileté tradice

V roce 1890 se čínští znalci pustili do systematického výzkumu a snažili se shromáždit a popsat veškeré uzly, které se v průběhu staletí v Číně používaly, aby mohli dále rozvíjet a prohlubovat jejich dekorativní hodnotu. Kulturní revoluce, systematické zaměřování na průmysl a radikální změny společnosti po vzniku socialistické republiky téměř způsobily, že v minulém století umění čínského uzlování málem vymizelo.

Naštěstí na konci 70. let 20. století došlo k obnovení zájmu o dekorativní uzly u široké veřejnosti. Celosvětově nejznámější propagátorkou se stala paní Lydia Hsia-Sheng Chen z Národního muzea (National Palace Museum; Taiwan). Je autorkou publikací o uzlech, které se zejména tím, že vyšly také v angličtině, staly vlajkovou lodí pro vítězné tažení čínských uzlů na neasijské kontinenty. V současné době čínské uzly celosvětově prožívají strmý vzestup popularity.

Jak jsem se již zmiňovala v úvodu, ve světě uzlů je velký problém s nejednotnou terminologií. Oficiální název čínské uzly je často nahrazován jinými názvy, např. čínské macramé, dekorativní, tradiční či orientální uzly. Nebo naopak - pod pojem čínské uzly jsou někdy zahrnovány veškeré dekorativní uzlovací techniky, pocházející z Asie. Čína výrazně ovlivnila kulturu všech národů, se kterými se dostala v průběhu historie do kontaktu, proto můžeme pozorovat úzkou příbuznost čínských uzlů a uzlů korejských nebo japonských.

Maedeup

Korejské uzlování se z toho čínského vyvinulo do samostatné podoby.

Liší se zejména:

- ✧ v proporcích uzlu a dekorativních střapců – korejské střapce jsou výrazně delší a upravují se jiným způsobem
 - ✧ v preferovaném vázacím materiálu
 - ✧ ve výběru barev – korejské uzly používají spíše pět základních barev (červenou, žlutou, zelenou, modrou a černou) a často je kombinují v jedné práci.
- Čínský výběr barev je sice širší, ale obvykle se používá pouze jedné nebo dvou barev v jednom výrobku.

Korea stejně jako Čína prohlásila tradiční uzlování za národní kulturní dědictví.

Hanamusubi

Název japonského dekorativního uzlování hanamusubi lze přeložit jako „květinové uzly“. Japonská tradiční verze dekorativních uzlů má omezené využití na církevní závěsy, sáčky na čaj a samurajskou zbroj, i když jsou i výjimky. Nevyužívá tolika vzorů jako čínská verze. Dekorativního efektu se často dosahuje spíše tvarováním a aranžováním smyček uzlu, než samotným uzlem. Ten bývá obvykle jen velice jednoduchý, což lépe odpovídá specifické japonské estetice.

Japonci mají ještě další vlastní uzlovací dekorativní techniky – dekorativní šňůry kumihimo nebo vazby z úzkých papírových provázků mizuhiki.